

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теоретичної та прикладної системотехніки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Технології розподілених систем та паралельні обчислення

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 12 «Інформаційні технології»

спеціальність 123 «Комп'ютерна інженерія»

освітня програма Комп'ютерна інженерія

спеціалізація _____

вид дисципліни за вибором

факультет комп'ютерних наук

2019 / 2020 навчальний рік

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою факультету комп'ютерних наук

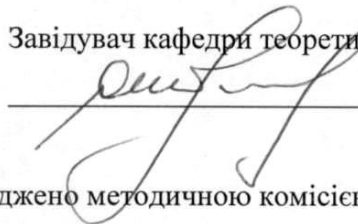
“28” серпня 2019 року, протокол № 3

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доктор технічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри теоретичної та прикладної системотехніки **Толстолюзька Олена Геннадіївна**

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної системотехніки
Протокол від “19” червня 2019 року № 14

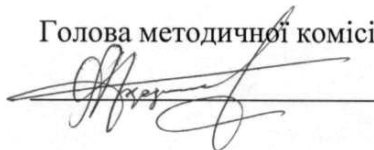
Завідувач кафедри теоретичної та прикладної системотехніки

Шматков С. І.

Програму погоджено методичною комісією факультету комп'ютерних наук
Протокол від “ 20 ” червня 2019 року № 9

Голова методичної комісії факультету комп'ютерних наук

Бердніков А.Г.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Технології розподілених систем та паралельних обчислень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 123 «Комп'ютерна інженерія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є засвоєння студентами методів паралельної обробки даних і їх вплив на технічні показники паралельних обчислювальних систем; основних принципів побудови та функціонування сучасних паралельних обчислювальних моно- та мультисистем; сучасних технологій паралельного програмування.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- вивчення основних термінів та понять, які використовуються в сучасних інформаційних технологіях паралельного програмування;
- ознайомлення з основними архітектурми та функціонуванням сучасних паралельних процесорів та багатопроцесорних систем;
- ознайомлення з особливостями розробки паралельних алгоритмів;
- ознайомлення з особливостями розробки паралельних програм;
- надання практичної методики розробки паралельних програм на базі технології MPI (Message Passing Interface).

1.3. Кількість кредитів - 5

1.4. Загальна кількість годин - 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	0-й
Семестр	
8-й	0-й
Лекції	
24год.	0 год.
Практичні, семінарські заняття	
0 год.	0 год.
Лабораторні заняття	
24 год.	0 год.
Самостійна робота	
102 год.	0 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:
знати:

- наукові і математичні положення, що лежать в основі функціонування комп'ютерних засобів, систем та мереж;
- новітні технології в галузі комп'ютерної інженерії;
- вплив технічних рішень в суспільному, економічному, соціальному і екологічному контексті.

вміти:

- мати навички проведення експериментів, збирання даних та моделювання в комп'ютерних системах;
- застосовувати знання для ідентифікації, формулювання і розв'язування технічних задач спеціальності, використовуючи методи, що є найбільш придатними для досягнення поставлених цілей;
- розв'язувати задачі аналізу та синтезу засобів, характерних для спеціальності;
- системно мислити та застосовувати творчі здібності до формування нових ідей;
- застосовувати знання технічних характеристик, конструктивних особливостей, призначення і правил експлуатації програмно-технічних засобів комп'ютерних систем та мереж для вирішення технічних задач спеціальності;
- розробляти програмне забезпечення для вбудованих і розподілених застосувань;
- здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання задач комп'ютерної інженерії;
- ефективно працювати як індивідуально, так і у складі команди;
- виконувати експериментальні дослідження за професійною тематикою;
- оцінювати отримані результати та аргументовано захищати прийняті рішення.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Методи паралельної обробки даних.

Тема 1. Вступ. Загальні відомості про паралельні обчислювальні процеси та системи.

Введення понять архітектури паралельної обчислювальної системи. Визначення напрямків подальшого зростання продуктивності паралельних обчислювальних систем.

Тема 2. Статичні та часові паралельні алгоритми і процеси.

Визначення понять рангу та пріоритету операторів.

Часові паралельні алгоритми.

Тема 3. Показники ефективності паралельної реалізації алгоритмів та їх зв'язок з вимогами практики.

Визначення та розрахунок головних показників ефективності паралельних алгоритмів та програм: часу реалізації, прискорення, ефективності, коштовності.

Метод суміщення незалежних операцій.

Метод формального синтезу паралельних часових моделей алгоритму.

Тема 4. Проектування високонадійних паралельних програмних засобів для систем управління критичними технологіями та об'єктами.

Визначення головних метрик та ознайомлення зі шляхами підвищення надійності програмних засобів.

Розділ 2. Архітектура та функціонування сучасних паралельних процесорів та багатопроцесорних систем.

Тема 1. Класифікація паралельних процесорів.

Архітектура та функціонування суперскалярних процесорів.

Тема 2. Паралельні архітектури.

Класифікація паралельних систем по Флінну.

Тема 3. Архітектура і функціонування паралельних процесорів з довгим командним словом VLIW.

Архітектура і функціонування паралельних процесорів з управлінням потоком даних.

Тема 4. Багатопроесорні ЕОМ з розділяємою пам'яттю.

Багатомашинні системи.

Розділ 3. Автоматизація проектування паралельних програм.

Тема 1. Класифікація паралельних програм.

Особливості програмування паралельних обчислень.

Основні напрямки рішення проблем паралельного програмування.

Тема 2. Введення в паралельне програмування з використанням MPI.

Інтерфейс Передачі Повідомлень.

Обмін даними в MPI.

Двокрапковий обмін даними в MPI. Колективний обмін даними в MPI.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	сп		л	п	лаб	інд	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Методи паралельної обробки даних												
Тема 1. Вступ. Загальні відомості про паралельні обчислювальні процеси та системи.	12	2				10						
Тема 2. Статичні та часові паралельні алгоритми і процеси.	16	2		2		12						
Тема 3. Показники ефективності паралельної реалізації алгоритмів та їх зв'язок з вимогами практики.	10	2		2		6						
Тема 4. Проектування високонадійних паралельних програмних засобів для систем управління критичними технологіями та об'єктами.	10	2		2		6						
Контр.робота.	2	2										
Разом за розділом 1	50	10		6		34						
Розділ 2. Архітектура та функціонування сучасних паралельних процесорів та багатопроесорних систем												

Тема 1. Класифікація паралельних процесорів.	10	2	2	6						
Тема 2. Паралельні архітектури.	10	2	2	6						
Тема 3. Архітектура і функціонування паралельних процесорів з довгим командним словом VLIW.	10	2	2	6						
Тема 4. Багатопроцесорні ЕОМ з розділюваною пам'яттю.	20	2	2	16						
Разом за розділом 2	50	8	8	34						
Розділ 3. Автоматизація проектування паралельних програм										
Тема 1. Класифікація паралельних програм.	26	2	2	22						
Тема 2. Введення в паралельне програмування з використанням MPI	24	4	8	12						
Разом за розділом 3	50	6	10	34						
Усього годин	150	24	24	102						

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Статичні та часові паралельні алгоритми і процеси.	4
2	Часові паралельні алгоритми.	4
3	Показники ефективності паралельної реалізації алгоритмів та їх зв'язок з вимогами практики.	4
4	Введення в паралельне програмування з використанням MPI («Інтерфейс Передачі Повідомлень»).	4
5	Обмін даними в MPI. Двокрапковий обмін даними в MPI.	4
6	Обмін даними в MPI. Колективний обмін даними в MPI.	4
	Разом	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Використання паралельної обробки в різних галузях науки і техніки	5
2	Аналіз шляхів підвищення продуктивності багатопроцесорних систем.	10
3	Побудова графіків залежності часу паралельного виконання	10

	програми від кількості процесорів, прискорення та ефективності.	
4	Основні метрики якості програмного забезпечення згідно ISO/IEC 25010: 2011. Проектування систем та розробка програмного забезпечення. Вимоги до якості систем і програмного забезпечення та їх оцінка (SQuaRE). Моделі якості програмного забезпечення.	10
5	Останній TOP-500 найпотужніших багатопроцесорних систем.	10
6	Кластеризація, як один із шляхів підвищення продуктивності гетерогенних систем	10
7	Паралельні програми для VLIW процесорів	5
8	Залежність вибору технології паралельного програмування від архітектури паралельної обчислювальної системи	5
9	Оцінка трудовитрат на розробку паралельних алгоритмів.	5
10	Розв'язання задач сортування за допомогою паралельних методів.	12
11	Підготовка курсової роботи	20
	Разом	102

6. Індивідуальні завдання

(не має)

7. Методи контролю

Контроль засвоєння навчального матеріалу здійснюється шляхом:

- прийому та оцінювання звітів з виконання лабораторних робіт;
- проведення тестування за результатами відпрацювання основних положень навчальної програми;
- проведення письмового підсумкового контролю знань;
- прийому та оцінювання виконання курсової роботи.

Максимальна кількість балів за результатами контролю поточної успішності складає 60 балів.

Згідно рішення методичної комісії кафедри теоретичної та прикладної системотехніки факультету комп'ютерних наук до екзаменів не допускаються студенти, які мають заборгованість по лабораторним або контрольним роботам.

Підсумковий контроль здійснюється шляхом проведення екзамену.

Екзаменаційний білет включає два теоретичних і одне практичне питання. Теоретичні питання оцінюються в 10 балів кожен, практичний - в 20.

Максимальна кількість балів за результатами екзамену складає 40 балів.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Контрольні роботи, передбачені навчальним планом	Курсова робота	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1				Розділ 2				Розділ 3							
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	2					
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	20	60	40	100	

T1, T2 ... – теми розділів.

За темою T1 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 1.

За темою T2 студент отримує по 2 балів за виконання лабораторної роботи 1.

- За темою Т 3 студент отримує по 2 балів за виконання лабораторної роботи 2.
 За темою Т 4 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 2.
 За темою Т 5 студент отримує по 2 балів за виконання лабораторної роботи 3.
 За темою Т 6 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 3.
 За темою Т 7 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 4.
 За темою Т 8 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 5.
 За темою Т 9 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 6.
 За темою Т 10 студент отримує 2 балів за виконання лабораторної роботи 6.

Критерії оцінювання знань студентів за лабораторні роботи

Вимоги	Кількість балів
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Завдання відзначається повнотою виконання без допомоги викладача. ▪ Визначає рівень поінформованості, потрібний для прийняття рішень. Вибирає інформаційні джерела. ▪ Робить висновки і приймає рішення у ситуації невизначеності. Володіє вміннями творчо-пошукової діяльності. 	2
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Завдання – повні, з деякими огріхами, виконані без допомоги викладача. ▪ Планує інформаційний пошук; володіє способами систематизації інформації. ▪ Студент може зіставити, узагальнити, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. ▪ Робить висновки і приймає рішення у ситуації невизначеності. Володіє вміннями творчо-пошукової діяльності. 	1,5
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Завдання відзначається неповнотою виконання за консультацією викладача. ▪ Застосовує запропонований вчителем спосіб отримання інформації, має фрагментарні навички в роботі з підручником, науковими джерелами; ▪ Вибирає відомі способи дій для виконання фахових методичних завдань. 	1

Критерії оцінювання знань студентів за контрольну роботу

Вимоги	Кількість балів
Повнота виконання завдання повна, студент здатен формулювати закони та закономірності, структурувати судження, умовиводи, доводи, описи.	8-10
Повнота виконання завдання повна, студент здатен формулювати операції, правила, алгоритми, правила визначення понять.	5-7
Повнота виконання завдання елементарна, студент здатен вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань.	3-5
Повнота виконання завдання фрагментарна.	1-2

Критерії оцінювання знань студентів за курсову роботу

Параметри оцінювання	Діапазон оцінки, балів	Критерії оцінювання за бальною шкалою
Вміння чітко та стисло викласти основні результати дослідження	0-10	0 – студент неспроможний чітко та стисло викласти основні результати дослідження

		5 – студент неупорядковано викладає основні результати дослідження
		10 – студент спроможний чітко та стисло викласти основні результати дослідження
Використання роздаткового ілюстративного матеріалу	0-5	0 – роздатковий ілюстративний матеріал не використано
		5 – доповідь супроводжена роздатковим ілюстративним матеріалом
Повнота, глибина, обґрунтованість відповідей на питання	0-5	0 – студент неспроможний надати відповіді на поставлені питання
		2 – студент надає неповні, поверхові, необґрунтовані відповіді на поставлені питання
		5 – студент надає повні, глибокі, обґрунтовані відповіді на поставлені питання

Критерії оцінювання екзаменаційних робіт студентів

Вимоги	Кількість балів
Показані всебічні систематичні знання та розуміння навчального матеріалу; безпомилково виконані завдання.	35-40
Показані повні знання навчального матеріалу; помилки, якщо вони є, не носять принципового характеру.	30-35
Показано повне знання необхідного навчального матеріалу, але допущені помилки.	20-30
Показано повне знання необхідного навчального матеріалу, але допущені суттєві помилки	10-20
Показано недосконале знання навчального матеріалу, допущені суттєві помилки.	5-10
Показано недосконале знання навчального матеріалу, допущені суттєві помилки, які носять принциповий характер; обсяг знань не дозволяє засвоїти предмет.	1-5

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Поляков Г.А., Шматков С.И., Толстолужская Е.Г., Толстолужский Д.А. Синтез и анализ параллельных процессов а даптивных времяпараметризованных вычислительных системах. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. – 672 с.
2. Воеводин В.В., Воеводин Вл. В. Параллельные вычисления. – СПб.: БХВ-Петербург, 2002. – 608 с.
3. Немнюгин С.А., Стесик О.Л. Параллельное программирование для многопроцессорных вычислительных систем. – СПб.: БХВ-Петербург, 2002. – 400 с.
4. Корнеев В.В. Архитектура вычислительных систем с программируемой структурой. – Новосибирск: Наука, 1985. – 168 с.

Допоміжна література

5. Транспьютеры. Архитектура и программное обеспечение: Пер.с англ./Под ред. Г.Харпа. – М.: Радио и связь, 1993. – 304 с.
6. Herlihy M. The Art of Multiprocessor Programming / M. Herlihy, N. Shavit. Burlington: Morgan Kaufmann, 2008. – 529 p.
7. Корнеев В.В. Параллельное программирование в MPI М / В.В. Корнеев. – Ижевск: Институт компьютерных исследований, 2003. – 304 с.
8. Хьюз К., Хьюз Т. Параллельное и распределенное программирование на C++.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 672 с.
9. Поляков Г.А. Проблемы создания систем совместного автоматического проектирования аппаратно-программных средств для мультипараллельной цифровой обработки данных // Сб. науч. тр. / 1-й Международный радиоэлектронный Форум «Прикладная радиоэлектроника. Состояние и перспективы развития» МРФ-2002. – Х.: АНПРЭ, ХНУРЭ, Ч.2, 2002. – С.241-244.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. TOP500 Supercomputing sites : Project ranks and details the 500 most powerful computer systems in the world [Electronic resource]. Available from : <http://www.top500.org>.
2. <http://www.cs.wisc.edu/condor/>
3. <http://setiathome.ssl.berkeley.edu/>
4. <http://www.Distributed.net/>
5. <http://mersenne.org/>
6. <http://www.globus.org/>
7. <http://www.eu-datagrid.org/>